

ne ne bježim ali gdje ste gdje
ja samo malo mrtav ležim
i zbijam šalu
odbijam napad tuste kohorte
mrtvački mrtav od daske do daske
barem ću služiti za naturae mortae

REKOŠE NAM DA JE SVE TO BILO ODVIŠE GADNO

tako je to bilo
riječi riječi
spaseni smo bili tko ne vjeruje
tko podriva čvrsto zide
čiji je to prst u rani

svemogući zar je ovo oh
oh oh oh oh

klipši lijepi crkavaj dostojno
gle te bitke čuj te vijesti
pa stvarno nije loše
putovanja udobna brodovi
avioni tramvaji vlakovi
svih vrsta
zbilja zbilja nije loše

onda smo imali cijele rečenice
prošli smo propisanu stazu
lagano bilo je to dražesno

natjecanje od opatije
koja je samo zanosno vrištala
do otoka s uglađenim zmijama
naposljetku smo vjerovali
baš smo vjerovali
a kad smo konačno pokazali krvavi prst

rekoše nam da je sve to bilo odviše
gadno

JUTARNJA KRONIKA

jutarnja kronika plač mitske sirene
male majušne tankovite mačkice
žurno žurno jer šef je opak
i može se svašta ružno zbiti

klap klap klap
toillete lijevi i desni rubnik podesiti

zatim biti vešt i marljiv
s jednim uhom slušati glazbu
s drugim okom zaletjet se na more
mahnut nožicom glavnome na pozdrav
oh on će to razumjeti
i neće praviti pitanje
a to je svakako važno
kad je dan očajan i nema nade
da će ikada završiti

MLAKA KIŠA

od jezera do čudnog
ugla ulice kakva
divna vlaga
tu gle neprestano alge cvatu
pupaju zaljubljenici

kroz kljasti drvored
usred grobnog grada
mlaka kiša
mlake tek ostavlja
kloake ljupkih dama
i gvozdene gospode
na juriš se spremaju
pūt ozarenog neba

u mokrom pravcu
gomila potrči
da se utrpa
u srebrni zvuk
a voda sve manja
sušom prijeti
živčano doba
pokisle blještave svite

ODA DROLJI

veče kad smo opaki
i htjeli bi izvan sebe
šetnja nalik šprinterskoj trci
s postajama kod
privlačnih krčmi
sasvim iznenada
nimalo nestvarna
stvorila si krvavu mogućnost
i ne hajući za to
lako ćemo sve izgaditi
nemaj brige nedjeljno ćeš jutro
dočekati kao jaganjac božji
divne si riječi kazivala
i moju hlepnu za krvlju
ukrasila dirljivim spolovilom
umjesto metka našao sam sisu
kama se rastalila u tvojoj tajni
ni znala nisi kakav si
bogomdani pjesnik
od tvojih stihova
umirale su i prije mene
legije vojnika i pijanaca
a kako si stravično zbiljska
mogla bi zaluditi i one zalutale

SRBA IGNJATOVIĆ

FANTAZIJA O SLIKOVITOM SVETU-SVESTI

...Evo reči koje se rascvetavaju iz oskudnih zabeležaka o fenomenu fotografije i fenomenu slike. Te kratke notice, prionulz na papir oktobra 1963, kako govori zabeleška na margini, kreću se, i sada obnavljaju u novim spregovima, po izvesnoj vlastitoj logici koju autor ove rekonstrukcije name-rava samo da sledi...

Kratko vreme, trenutak tek, načelo fotografije bejaše načelo tačnosti. Radosna li-

ca sa fotografija tada su bila *zaista* radona lica. Noć je bila s druge strane. Fotografija je iz tame stvarala svetlost. Bejaše statična Ona, i sa prislenkom večnosti po obrubima. Mada se sve odigravalo po principima mračne komore. Imala je jednu stranu i zagaranovanu neprozirnost. Film je sve to uništio. Fotografija je oživela, zapuhtala se u svoj svet.

Stvari bejahu stvari iz mrtve prirode. Lica su bila u skladu sa njom. Mogu se i sada otkrivati u arhaiici provincijski dirljivi fotografiskih izloga. Lica koja su samo to. Mimika koja je samo mimika. Šta je tu film izmenio? Uneo je *međuradnju*.

Portre Bakunijina i kakva fotografski reprodukovana Modiljanijeva piruetska lepotica od tetiva, od zglobova, od vitkih mišića i elipsoidnih oblina. Sve to s jedne strane — fotosi kao garnirung savremene štampe, na drugoj strani. Poplava tipografski razmnoženih fotosa. Boja koja ne curi, već se otiskuje i otiskuje, upija i upija. Nijansa je standardizovana. Međuradnja se sluti. Eros je duh koji ne izvire iz boce, već iz mirisa štamparskih boja. Ostali mirisi i oblici prepušteni su halucinaciji čula. To je monotonija razmnožene fotografije.

Moguće je prevideti fotografiju. Moguće je prespavati film. Moguće je pocupati fotografiju. Moguće je napustiti lošu filmsku predstavu. Nije moguće zaboraviti sliku. Ona je u sećanju (riznici pamćenja), u temeljima svesti i podrumima nesvesne jave.

Čovek govori. Njegov govor je beležen znacima, a sada ga je moguće i zvučno reprodukovati. Znak je redukovana, pa uopštena, univerzalizovana predstava ponikla iz embrija slike.

Kojim vizijama, kojoj vrsti opsesije može da bude izložen čovek koji prima niz slika, upravljen sa preciznošću ravnom preciznosti izdvojene i leksički već iskazane misli? Šta biva ako mu se taj niz otkriva samo u izvesnom fragmentu, u jednoj periodi svoga rasprostiranja?

Ako beležite tuđe govorenje koje je iznad vaših skriptorskih moći, onda ono postaje izvesna dominacija, pa pritisak na vas, pa tortura. Ma koliko bila reč o procesu krajnje jednostavnom i ograničenom na sam minimum aktivnosti u odnosu na one koje zahteva temeljnije shvatanje beleženja.

Sa slikom nije tako. Utisak je da se ona prima u celosti. Da se rastvara bez napora, negde u dubinama svesti, po jedinstvenoj liniji direktne provodljivosti. »Dubine svesti« — formulacija nimalo lišena hipokrizije. Nimalo istinski smerna. Nimalo zadovoljavajuća. Takođe — reč je o provodljivosti sa gomilama ostataka i zaostataka. To je provodljivost za koju kao da nije dovoljno upozorenja.

Moramo da razbijamo reči, kako bi nam valjano poslužile. Treba imati na umu da je ovaj razgovor povernen na temu za koju nije dovoljno reći da je delikatan, nova, neistražena... itd. Najzad, zar slika sveta nije sve više slika, što će reći sve više slika kao svet za sebe? Tu počinju mogućnosti novih izraza i njihove opasnosti. Svet koji se rađa iz sveta prethodno uništenog međuzimanjem, umrtvljivanjem poznatih međugri i nametanjem novih, šta je to obećanje sveta totalnih mogućnosti ispoljavanja i oblikovanja, oblikovanja i preoblikovanja? Ta vizija iznova stvorenog sveta, koji nije apsolutno nov, ali je zato okrenut sebi i sobom obuzet, tako je prepuna privida apsolutne slobode, da već liči na kakvu halucinaciju opterećene svesti i nesvesne jave te iste svesti (ili nesvesne jave) kojoj je svest pridružena — budimo pravični i uvažimo sve mogućnosti). Halucinacija zaista fluidna, zaista sasvim meka. Curi i isparava, u isto vreme. Preliva se. Oblik nije više oblik. Pretače se u boju. Ali zato boja postaje oblik. Svest se valjuška u tom LSD-prostoru kao na kakvom pneumatičnom dušku fantastičnih dimenzija. Ona se uljuljuje svojom sveprisutnošću i svojom sveprodornošću. Eto sveta koji nema mere, koji nema granica, koji je ravnopravan krajnje nesmelim predstavama kosmosa.

Meka glina slike koja se apsolutno ostvarila, apsolutno se oslobodivši. Kako nam razumno ograničena, determinisana i nesmelom smela izgleda sloboda misli, sloboda duha, kategorije i monade — Lajbnic, Kant i Hegel?

Opet valja upozoriti na opasnost. Veseli baletski skokovi prete, izvan svoje ograničene sfere, klizanjem i padom, uganućem, smrskavanjem. Reč je o slobodi koja je veoma disciplinovana, veoma ograničena. Opasnosti vrebaju izvan i unutar granica teže. Ona im se povinuje, da bi im protivurečila. Tako nekako biva i sa ovim novim »slobodnim svetom«. Meseći se — kao spomenuta glina — ali sam u sebi, u samome sebi, sobom samim, ravan i ravnopravan halucinacijama, taj svet se još uvek može proglasiti halucinacijom. Da li to znači da smo ga shvatili, ili da smo ga se oslobodili? Ni jedno, ni drugo. Trećeg nema. Svet koji je jednostavno *tu*, koji se sam stvorio, kao u kakvoj gatalici ili zagoneci u kojoj se sve samo rađa, samo razvija... da li će samo umreti? Pitanja ovoga tipa za sada su izlišna. Ono čemu je teško sagledati početak — svakako da još nije pripremljeno za kraj.

Još jednom se valja zapitati — koji je to svet? Da li je to svet iz kakve starokinjske legende, ili stoičkih predstava, ili kakva borhesovska varijacija sveta u kojem smo prisutni samo kao seni? Svet u čijem začecu ima naše volje, naše svesti, našeg semena, ali sada tako dovoljan sebi samome da su mu naše seni dovoljna zamena za nas — da li je to istina ovoga sveta? Ili je to još jedan proizvod svete-svetske-svesti, neotuđive od nas, jer poćavamo u njog?

Tu počinje novo pitanje. Pitanje o svesti koja se pokazuje kao obloga mumije trajnom, ali obmanljivom, prisutnom tako da je to ona sama, a ona sama nije ništa drugo već ono što prikazuje kao nešto drugo, što je bilo nešto, a sada je ovo ili ono, ali na sasvim nov i skromniji način svadenom.

Bilo je reči o oblozi mumije. Mumija faraona, zajedno sa svojom oblogom, obložena je lavirintom i piramidom u njihovoj celokupnosti. Praktične obloge nisu lišene simboličke vrednosti. A simbolične obloge, takođe, imaju praktičnu vrednost. Dakle, svet-svesti ni u jednom trenutku nije čist. Upravo zato, njegovo apsolutno jedinstvo nije moguće. Najzad, to nije jedan svet. To već sasvim pouzdano možemo da priznamo, bez mnogo bojazni, bez skrupula i ustezanja. Mi smo učinili da on ne bude takav. Povest otkrića, sjajna povest kojom se čovečanstvo diči, u kojoj li je samo meri povest priznanja, manje ili više smelih, manje ili više skrušenih?

Kao što je povest analitike, u stvari, povest pitanja.

Kao što je povest uma, povest prepostavki.

... Spisak se može proširivati...

i upotpunjavati...

pa i poništiti, jer ga ne smatramo neoborivim.

NASTAVLJAMO: o svesti koja je uronjena u jednu drugu svest, da bi i ta bila uronjena u novu svest... Nije već u samom naslovu uzalud istaknuto da je reč o jednoj fantaziji. Sasvim dopustivoj i dopustivo mogućoj, ostvarivoj, dakle. Znači, stvarnoj. Ova kaskada, izvedena po zakonima *nekakve* logike, ali takođe logike koja je u upotrebi, nija bila sama sebi svrha. Jer, svest uronjena u svesti, utkana u povest otkrića-priznanja, omogućava nam da u ovoj polifonoj raspravi, vođenoj na amplitudi plus minus beskonačno, dođemo do one stvarne relativnosti koju smatramo uzročnikom i osnovnim uzusom postojanja sveta o kome je reč.

Povodi tog sveta sasvim su precizno naznačeni kroz pojedinačno i opšte. To je antinomija sasvim dostojanstvena. Sasvim neoboriva. Sasvim svesna sebe. Pa zato i ovo emocija, što ih unosimo u naše razmatranje, nije ništa drugo do još jedan neoborivi dokaz o našem prisustvu u toj antinomiji. A eventualna kapricioznost ispisivanja prističe iz početnog artističkog tretmana »teme«.

Budili smo svest. Ne zato što ona nije budna. Ne zato što se ona može deliti na »budnu« i, recimo, »uspavanu« »uspavano svesnu«. Budili smo je upravo zato što mi opstojimo u njoj, kao mumija u piramidi, i kao što piramida opstoji u svetu-prostoru-i-vremenu, svetu kroz prostor i vreme. Budili smo je zato što je reč o svetu koji je iz-našeg-sveta.

Budili smo svest zato što je dosadno kriti njeno prisustvo. Kriti, ovde znači redukovati. Redukovati, dalje znači otpisivati. A sve to — složićete se — postupci su krajnje nečasni i nedopustivi.

Iz konstatovane nejedinstvenosti i pretpostavljenog jedinstva poniče fantastični svet oslobođenih slika, svet košmarne mašte i nenadmašno razvilitane fantazije u kojoj se može prorediti, čini se, samo krajnje razvilitanom i oslobođenom intuicijom. Još uvek svet pretpostavljanja. Nadasve svet na svetlosti, onaj poznatiji i onaj manje poznatiji, svetlosti svesti, zasnovan, utemeljen, njenim slabostima podložan, njenim bolestima.

Svakako da nije dovoljno postaviti se na fluidnu pneumatiku ovoga sveta kao na legendarni leteći čilim istočnjačkih bajki. Ali, uzeti svesti koji se ovde rude, kao i opasnosti tih uzleta, sasvim su slične velikoj slobodi brođenja i letenja kakva je ona koju nudi simbolično-magijski predmet — leteći čilim iz bajki.

Nije reč samo o zavodljivosti te slobode. Reč je o doslovnoj nestvarnosti, kojom bivaju otvoreni neslućeno slobodni nestvarni prostori. Prvi opslužilac mračne komore i njegov nešto prosvetljeniji naslednik danas svakako da nisu ni trenutka pomišljali na ovu višedimenzionu opasnost njihovog pothvata. Opasnost koja je u promišljanju stečena i sazdana. Budući na tragu jednog mogućeg sveta, oni nisu mogli pretpostaviti kakve se sve moguće varijante svetova pred njima stvaraju kao pred nesvesnim pionirima čovečanstva. (Zar nisu svi pioniri duboko nesvesni? Otud lutanja, otud padovi, otud slavna istorija otkrića i priznanja, otud tragična sudbina pionira, koji će biti priznati ili koji nikada neće biti priznati, jer je sve to samo stvar slučaja i mogućnosti, a oni nesvesne žrtve. Najzad, pionira koji priznaju ili ne priznaju svoja otkrića.)

Ovo otkriće svakako da ne treba zatajiti. Tim pre što će ono, danas ili sutra, biti jedno priznanje. A kuda će nas odvesti, ili mi njega, nije stvar koja se može sa lakom gotoneti. Od slobode jahanja na pneumatiku-halucinaciji do opasnosti i neslobode tog istog čina nema mnogo »koraka«, nema mnogo »razlike«.

Zato — didaktiku i moralisanje na stranu. Vreme je da se pojaše vrli konjic Rosinante. Ta, bar tu je čovečanstvo uvek bilo orno, uvek spremno, uvek nenadmašno! Pa i ova patetika jakih reči, nametnuta nam najnovijom varijacijom »na temu«, nije bez svoje unutarnje logike. Uzvik maločas uznačen, zato, gotovo da je uzvik olakšanja. I to ne: Još nije sve izgubljeno!, već: Treba videti šta se valja da gubi i dobija!

Spuštajući ton, ulazeći u carstvo pitomih reči, na početku smo. Samo prividno. Pređeni put nije moguće zaboraviti. Nije moguće zapostaviti. Svetu-svesti ne može se reći ni: Sezame, otvori se!, ni: Sezame, zatvori se! Jer ponor svesti nije ponor, već pre onaj halucinantni pneumatik, što jedri mimo zakona bajki i bajkolikih zakona.

Ko zna koliko je svetova tek pred nama? Sa svim svojim prednostima i opasnostima, svojim halucinacijama i dobroćinstvima, svojim vernicima i nevernicima?

Padajući u sferu popularnog, prihvatamo ovo pitanje kao istinito.

Ne kozersko. Ne retoričko. Suviše smo mu obavezni. Valja ga ponovo zadužiti (poverenjem, sunjnjom) da bi iznova moglo da se očekuje obrnuto događanje.

Ova fantazija nije okončana, i neće to biti. Inače, ne bi bila fantazija. Ne bi bila stvar suštine. Ni dostojna nje.

Ovde je oslobađamo i otvaramo, na pose klasičan način...